LHL

AFASI

– språkvansker etter ervervet skade i hjernen

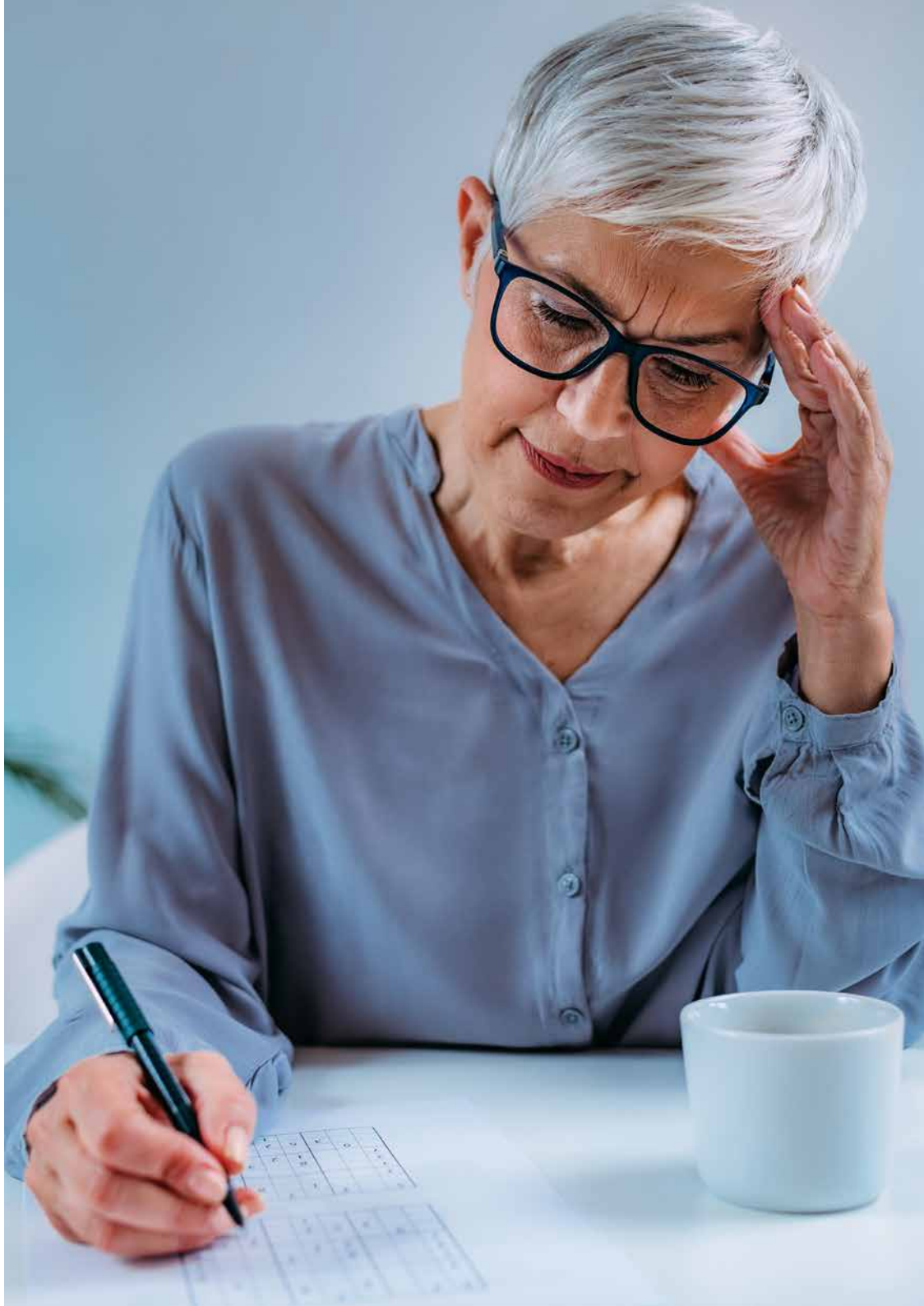


Hva er afasi?

Afasi er språkvansker etter ervervet skade i hjernen. Afasi skyldes oftest hjerneslag, men kan også forårsakes av annen sykdom eller av hodeskader. Afasi fører til ulike typer språk- og kommunikasjonsvansker, avhengig av skadens omfang og hvor i hjernen skaden har oppstått. Det vil også være forskjellig hvordan personen makter å kommunisere til tross for sin afasi. Tilleggsvansker kan være lammelser, synsvansker, spise- og svelgevansker, vansker med oppmerksomhet og konsentrasjon og lydømfintlighet.

Hvorfor kan afasi være en alvorlig funksjonshemming?

En person som har afasi, har vansker med å *snakke, skrive eller lese* like bra som før. Personen har gjerne også vansker med å *forstå* hva andre sier. Afasi *maskerer* personens intelligens og mulighet til å kommunisere følelser, tanker og meninger, både muntlig og skriftlig. Dette kan føre til redusert deltakelse i sosialt liv, som igjen kan gi endret selvfølelse og dårligere livskvalitet. Når en person rammes av afasi, vil det påvirke hele livssituasjonen og få konsekvenser for hele familien. Personer med afasi bør henvises til logoped.



Hvordan få til en god samtale med en person som har afasi?

Her er noen særtrekk ved afasi som er viktig å være klar over:

Vansker med å forstå talt språk:
En person som har afasi, hører ordene, men av og til skaper ikke ordene de rette assosiasjoner, dvs. at koplingen til ordenes mening er brutt. Dette dreier seg om tolkningssvikt. Det er *ikke* tegn på mental reduksjon!

Ordleting er et vanlig symptom ved afasi. Mange opplever at de «har ordet på tunga», men får ikke sagt det de vil. For noen kan det hjelpe å høre første lyd i ordet som de leter etter.

Forvekslinger av ord er også vanlig, for eksempel forveksles ofte ja og nei.

Forvekslinger av språklyd forekommer også i varierende grad fra ombytting av enkelte språklyder til svære forvanskninger av ord slik at talen blir uforståelig.

Lesing og skriving er problematisk for de fleste som har afasi.

Det er viktig at personen med afasi:

- får bruke **god tid!**
- oppmuntres til å benytte **hjelpemidler** for å gjøre seg forstått, slik som papir og blyant, kalender, kart, avis, bilder, nettbrett og mobil.

9 gode råd

Her er 9 gode råd som kan gjøre det lettere å snakke med en person som er rammet av afasi.

Gi tid
Gi tid - så får personen med afasi bedre mulighet til å forstå hva du sier og tid til å formulere et svar.

Hold øyenkontakt
Det er en fordel for den som har afasi å kunne se ansiktet ditt når dere snakker sammen.

Lytt oppmerksomt og ikke avbryt
Vær tålmodig og lytt. Ikke prøv ukritisk å gjette hva han/hun vil si.

Bruk korte setninger
Snakk i korte setninger om konkrete ting.

Snakk langsomt og tydelig, men ikke overdriv
Snakk i rolig tempo med alminnelig stemme og med tydelige munnbevegelser. Du skal ikke snakke høyere enn vanlig.

Bruk naturlige tegn
Det hjelper hvis du understreker det du sier med håndbevegelser og kroppsspråk, eller ved at du peker på det du snakker om.

Ja og nei
Noen personer med afasi bytter om på ja og nei. Se på kropps-språk og øyne for å sikre deg om at du har forstått tingene korrekt.

Kun én av gangen
Hvis flere personer snakker i munnen på hverandre, kan personen med afasi ha vanskelig for å følge samtalen.

Respekt, tålmodighet og fantasi
Gi ikke opp selv om det virker vanskelig.



Primær progressiv afasi

Primær progressiv afasi (PPA) er en betegnelse på forskjellige demenssykdommer som starter med språkvansker. Språkvanskene vil være forskjellig avhengig av hvor i hjernen sykdommen rammer. Det er ulike årsaker til PPA. De to vanligste er Alzheimers sykdom og pannelappsdemens.

Ved mistanke om PPA bør man kontakte fastlegen sin. Ved behov vil fastlegen henvise videre til spesialisthelsetjenesten. Utredning av PPA består av ulike undersøkelser. Utredning av språk- og talefunksjon og andre kognitive funksjoner er vanlig. I tillegg vil legen bestille blodprøver og bildeundersøkelser av hjernen.

Det finnes i dag ingen behandling som kan kurere PPA. Noen kan ha nytte av medisiner som bremser utviklingen.

Personer med PPA bør henvises til logoped. Behandling hos logoped består av flere former for tiltak. Hensikten er å gjøre det lettest mulig å kommunisere. I starten av sykdommen kan det være nyttig å trene på spesifikke ord og setninger. Etter hvert vil det være mer nyttig å fokusere på hvordan man kan tilrettelegge for god kommunikasjon. Dette innebærer blant annet at pårørende får opplæring i hvordan man hjelpe til når kommunikasjonen er vanskelig.

Dysfagi

Mange slagrammede opplever svelgevansker, særlig den første tiden. Dette kan skyldes flere faktorer, som lammelser i musklene og redusert følsomhet i munn og svelg. Ulike metoder blir brukt for å teste svelgfunksjonen din. Feil konsistens på mat og drikke kan føre til at maten havner i luftveiene i stedet for i magen. Svelgtrening kan gjøres sammen med logoped eller spesialopplært personale. Tilpasning av konsistens og tilrettelegging av måltidene kan være avgjørende for utfallet av dysfagi.

Andre følgevansker etter hjerneslag

Etter et hjerneslag kan det oppstå både fysiske, kognitive og psykiske følgetilstander. Det kan være lammelser, synsvansker, fatigue, depresjon og angst eller nedsatt lydtoleranse. Noen følgevansker er vanlige og noen litt mer uvanlige. Det er viktig at du tar kontakt med helsepersonell for å få svar på spørsmål som gjelder akkurat deg og din situasjon.

For mer informasjon om ulike følgetilstander, bestill gjerne heftet «*Hjerneslag – hva nå*» fra LHLs medlemsbutikk.

Pårørende

Når en person får afasi påvirker det familie, venner og kolleger. Mange pårørende opplever stor frustrasjon, særlig når evnen til å kommunisere skades. Sammen må man finne nye måter å kommunisere på. Det skal ofte stor tålmodighet til fra begge parter.

Det oppstår også mange bekymringer og stadige dilemmaer der man må ta valg. Mange føler ensomhet fordi de er alene med utfordringene. Det kan være god støtte å snakke med andre som er i samme situasjon. Som pårørende er det også viktig at du setter deg inn i både dine egne og den rammedes rettigheter.



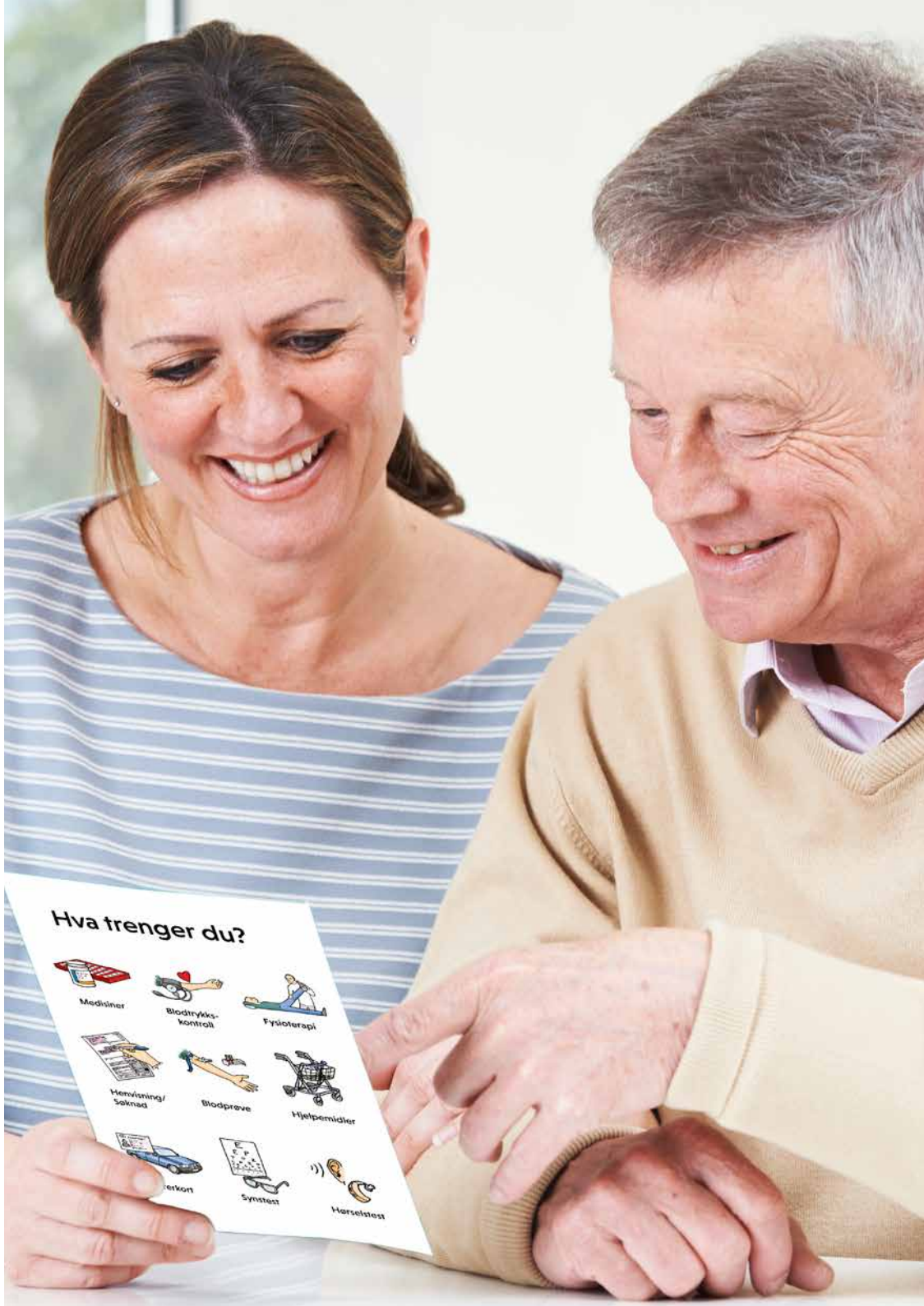
Rettigheter for personer med afasi

- Nasjonale retningslinjer for behandling og rehabilitering av hjerneslag anbefaler at personer med afasi får opptrening *hos logoped* så hyppig som mulig og så *raskt* som mulig etter skaden.
- Personer med afasi har rett til språkrehabilitering hos logoped.
- Logopeden kartlegger språkfunksjoner og kan starte tilpasset trening så tidlig som mulig.
- Etter utskriving fra sykehus er det kommunen som har ansvar for å gi et logopedtilbud.
- Rettigheter til opptrening av språkfunksjon er hjemlet i opplæringsloven kap. 4A.
- Dersom kommunen ikke har logopedtilbud kan man ta kontakt med lege/spesialist og få rekvisisjon til behandling hos privat logoped. Dette dekkes av Helfo.

Likepersoner

En likeperson er en som har gjort seg noen erfaringer, og som ønsker å bruke disse erfaringene til å hjelpe mennesker i situasjoner de selv har vært i. De kan gi råd i forhold til spørsmål som ikke krever profesjonell bakgrunn for å besvare. De kan også vise veien til et nødvendig hjelpeapparat.

Ikke nøl med å ta kontakt med en av våre likepersoner om du trenger noen å snakke med. Les mer på **lhl.no**



LHL, Landsforeningen for hjerte, lunge og hjerneslag
Epost: post@lhl.no
Nettside: lhl.no
Telefon: 22 79 90 00

Om LHL

LHL er brukerorganisasjon for slagrammede, personer med annen ervervet hjerneskade og pårørende.

I tillegg til informasjon om hjerneslag og afasi har vi mer informasjon om alt som er relatert til disse temaene på nettsiden vår lhl.no, i nyhetsbrev og i sosiale medier.

Slagrammede, personer med annen ervervet hjerneskade og pårørende kan søke råd hos våre likepersoner, tillitsvalgte og ansatte. Medlemmer kan få veiledning gjennom vår rådgivnings-tjeneste og oppfølging fra vårt pasientombud.

LHL arrangerer kurs og konferanser, mens mange av LHLs lokallag har tilbud om møteplasser for erfaringsutveksling, samtalegrupper, likepersoner, temamøter, fysisk aktivitet og sosiale treff.

Ønsker du å bli medlem i LHL kan du registrere deg på lhl.no, eller ringe oss.

Les mer på **lhl.no**

April Media / april.no